Memorandum

datum
23 april 2021

Opgesteld door,
T. Oude Nijhuis

Onderwerp
Bestrijding van Eikenprocessierups

Aanleiding

Jaarlijks is er veel aandacht voor overlast van de eikenprocessierups (EPR). Dit is niet onterecht want contact met de EPR is niet altijd zonder gevolgen. De mate van overlast is de afgelopen jaren landelijk ook gestegen. Voor mensen kunnen de effecten van contact met de rups ernstig zijn (o.a. huiduitslag, irritatie aan de ogen of aan de luchtwegen). Ontwikkelingen en (bij)effecten van bestrijding op basis van biologische of mechanische middelen krijgt veel aandacht in de media. Vandaar dat wij streven naar steeds meer bestrijding op basis van natuurlijke vijanden i.c.m. verbetering van lokale biodiversiteit. Als bijlage is een overzicht bijgesloten die nader ingaat op de EPR, de verschillende bestrijdingsmethoden en het aantal meldingen in de stad.

Uitgangspunten bestrijding 2021

De afgelopen jaren is er veel ingezet op het vergroenen van de stad met meer natuurlijke inrichting en ecologisch beheer. Denk hierbij aan meer inheemse beplanting in de vorm van tiny forests, het aanplanten van bomen en ook aan minder frequent maaien, dat bijdraagt aan meer kruiden en bloemen. Ook de verminderde plaagdruk van de EPR in 2020 en vrijgemaakte middelen voor de bestrijding zorgt ervoor dat we nu deels een omslag kunnen maken naar meer natuurlijke aanpak van de plaag.

- <u>Uitgangspunten 2021</u>
- 55% vermindering van het gebruik van biologische bacteriepreparaat XenTari
- Het gebruik van Nematoden(aaltjes) in parken waar bestreden moet worden maar de omgeving waardevol is voor de Flora en Fauna.
- Nesten van de Eikenprocessierups alleen verwijderen bij een hoog risico op overlast, dit om natuurlijke vijanden die baat bij de nesten hebben te behouden/stimuleren.
- Locaties waar niet meer preventief bestreden wordt, natuurlijker inrichten/beheren door minder maaien, inzaaien van kruidenmengsels en aanplanten van inheemse beplanting.
- Locaties waar nu nog preventief bestreden moet worden alvast natuurlijk inrichten/beheren door minder maaien, inzaaien van kruidenmengsels en aanplanten van inheemse beplanting.

Bestrijdingsmethoden

<u>Preventieve bestrijdingsmethode</u>

Om te voorkomen dat er in de overlastmaanden een plaag ontstaat die niet meer te beheersen valt, worden bomen met een hoog risico op de EPR preventief bestreden. Dit zijn alleen bomen waar de afgelopen jaren aantoonbaar overlast is geweest van de EPR.

Voorgaande jaren was dit een selectie van 5.000 bomen (van de in totaal 12.500 eiken in ons beheer) die met het bestrijdingsmiddel XenTari behandeld werden. Dit jaar gaan we ca 2.300 bomen behandelen. Bomen waar al vanaf 2014 bestreden wordt of die niet het meest gevoelige type eik zijn, slaan we dit jaar over, hiermee beperken we het gebruik van het middel XenTari met 55%.

Een aantal lanen die zich in onze parken bevindt wordt in 2021 als proef behandeld met Nematoden (microscopisch kleine aaltjes), dit zijn ca. 200 bomen. Deze nematoden kunnen al vroeg in het seizoen worden ingezet en doden daarnaast minder andere soorten rupsen in de boom.

Curatieve bestrijdingsmethoden

Op basis van meldingen uit de stad en waarnemingen uit de organisatie worden er in 2021 alleen nog EPR nesten verwijderd die een hoog risico op overlast geven. Voorbeelden hiervan zijn nesten in bomen rond winkel- en zorgcentra, scholen, kinderdagverblijven, speeltuinen, intensieve recreatie gebieden, drukke fietspaden en essentiële voetpaden. Andere nesten verwijderen we niet meer omdat het afgelopen jaar gebleken is dat natuurlijke vijanden daar baat bij hebben. Voor bewoners is dit een verschil met voorgaande jaren die ook voor klachten kan zorgen. Door goede uitleg en communicatie vooraf, informatieverstrekking online en bij de behandeling van meldingen proberen we dit te voorkomen.

Verbetering biodiversiteit rondom eikenlanen

Bij lanen die we in 2021 niet meer preventief behandelen of in de toekomst niet meer willen behandelen, zetten we in op het versterken van de lokale biodiversiteit. Dit heeft als doel dat een andere inrichting natuurlijke vijanden kan aantrekken of een onaantrekkelijk gebied vormt voor de EPR. De hoofdmaatregelen zijn het aanplanten van groepen inheemse heesters en het stimuleren van kruidenvegetatie door het inzaaien van delen van de berm. Hierdoor zal de soms uniforme grasvegetatie onder de eiken veranderen in een meer diverse en waardevolle onderbegroeiing. Dit trekt verschillende soorten fauna aan die de EPR als voedsel gebruikt en ondersteunt daarnaast de biodiversiteit.

In het voorjaar voeren we dit uit bij twee lange lanen in Nijmegen Noord. In het najaar breiden we deze werkzaamheden uit naar andere delen van de stad.

Voorbehoud

Afhankelijk van het formaat van de plaagdruk kan het zijn dat nesten niet direct kunnen worden weggehaald. Dit komt door de drukte bij het eigen personeel en vooral bij aannemers die de vele meldingen en bestrijdingen daardoor niet altijd aankunnen. In Nijmegen is dit in het verleden nauwelijks aan de orde geweest door samenwerking met betrouwbare partijen. We verwachten dit dan ook niet voor 2021.

Bijlage

Achtergrondinformatie EPR
De eikenprocessierups (Thaumethopea processionea) is de rups van een nachtvlinder. Op een groot aantal eikenbomen in vrijwel geheel Nederland kan men in de maanden mei, juni en juli behaarde rupsen aantreffen.

Deze rupsen gaan ‘s nachts groepsgewijs - in processie - op zoek naar voedsel (eikenbladeren); vandaar de naam eikenprocessierups. Na contact met de microscopisch kleine, pijlvormige brandharen van deze rups kunnen klachten ontstaan zoals jeuk, huiduitslag, irritatie aan de ogen of aan de luchtwegen.

In het verleden is er tussen de GGD en de Gemeente afgesproken dat de bestrijding van de EPR in openbaar gebied de verantwoordelijkheid van de Gemeente is. De GGD is wel betrokken bij de informatieverstrekking en krijgt ook meldingen binnen m.b.t. het gevaar voor de volksgezondheid.

Overlast in Nijmegen
In Nijmegen hebben we verspreid over de gemeente ca. 12500 eiken in ons beheer die de waardplant kunnen zijn voor de EPR. Hierbij zijn eiken in bossen of natuurgebieden niet meegeteld.
Door preventief de rupsen te bestrijden is de afgelopen jaren geprobeerd om de overlast te beperken en ook de plaagdruk onder controle te houden voor de aankomende jaren. Hierdoor is het aantal meldingen van bewoners de afgelopen jaren ook beperkt geweest in verhouding tot overige gemeentes in Nederland. Het aantal meldingen via de Meld & Herstel is te zien in de onderstaande tabel.

2018	***126 meldingen***
2017	***135 meldingen***
2019	***207 meldingen***
2020	***142 meldingen***

Overlast en meldingen over bomen die niet op gemeentegronden staan, zijn hierin niet meegenomen. Denk hierbij aan bedrijventerreinen, terreinen van woningbouwcorporaties en Verenigingen van eigenaren of bossen van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.

Bestrijding eikenprocessierups 2014 - 2020
Naast het vergroenen van de stad en het vergroten van de biodiversiteit is de EPR de afgelopen jaren ook specifiek bestreden. Hierbij is gebruik gemaakt van een preventieve methode (behandeling met XenTari) die ervoor zorgt dat de plaagdruk beheersbaar blijft. En daarnaast zorgt de curatieve bestrijding (het wegzuigen van alle nesten) voor het direct verminderen van de overlast en het voorkomen van een grotere plaag in het daaropvolgende jaar.
In 2019 en 2020 is er daarnaast gestart met het ophangen van nestkasten voor mezen op locaties waar de plaagdruk ondanks de preventieve bestrijding hoog was.

De plaagdruk is de afgelopen jaren sterk gestegen en daardoor is de bestrijding ook uitgebreid. Signalen uit de gemeenteraad en vanuit betrokken bewoners is dat de

bestrijding liefst zo veel mogelijk op een natuurlijke manier wordt uitgevoerd. De toenemende plaagdruk tot 2020 heeft hiervoor geen ruimte voor gegeven.

Specifieke informatie met betrekking tot de bestrijdingsmethoden

XenTari

De eiken worden 1x per jaar bespoten met een biologisch middel (XenTari) van de firma Bayer dat bestaat uit een bacterie die alleen werkzaam is op rupsen. XenTari heeft volgens de fabrikant geen schadelijke effecten op de gezondheid van mens of andere dieren dan vlinders of op het grondwater en geen enkele onaanvaardbare invloed heeft op het milieu.

Het middel bevat de bacterie Bacillus thuringiensis en wordt vroeg in het seizoen op het blad geblazen. Bij het eten van het blad zal de stof er in de darmen van de rups ervoor zorgen dat deze na een paar uur is gestorven.

Enkele kanttekeningen:

- Bomen die staan in beschermd vlindergebied staan (op de vlinderkaart van de Vlinderstichting) worden niet preventief bestreden.
- Het middel wordt negatief geladen in de boom geblazen en hierdoor zal het worden aangetrokken door het blad. Hierdoor komt er zo min mogelijk in de omgeving terecht.
- De periode van bladvorming en vorming van haren bij de rups is zeer kort. Daarom wordt er ook vaak 24 uur per dag bestreden.
- XenTari is circa 5 dagen werkzaam, daarna sterft de bacterie.
- Bewoners die graag hun bomen preventief bestreden willen hebben kunnen hiervoor terecht bij onze aannemer. Kosten daarvoor komen voor eigen rekening.
- Bomen die preventief bestreden zijn geven het gehele seizoen geen of veel minder overlast.

Nematoden

De eiken worden 2x per jaar bespoten met parasitaire nematoden (aaltjes). Nematoden hebben volgens de fabrikant geen schadelijke effecten op de gezondheid van mens of op andere dieren dan vlinders of rupsen. Daarnaast heeft het middel geen negatieve effecten op het grondwater en geen enkele onaanvaardbare invloed heeft op het milieu.

Het middel bestaat uit aaltjes en wordt 2x vroeg in het seizoen op het blad geblazen. Bij contact met de aaltjes zal een darminfectie ontstaan die zorgt dat de rups niet meer eet. Na een paar uur is de rups gestorven. Enkele kanttekeningen:

- Bomen die staan in beschermd vlindergebied staan (op de vlinderkaart van de Vlinderstichting) worden niet preventief bestreden.
- Het middel wordt negatief geladen in de boom geblazen en hierdoor zal het worden aangetrokken door het blad. Hierdoor komt er zo min mogelijk in de omgeving terecht.
- Aaltjes worden nachts of bij bewolkt weer aangebracht I.v.m. uitdroging.
- Aaltjes zijn zeer kort werkzaam en daarom ook onbetrouwbaarder.
- 50 tot 90% van de bomen die bestreden worden geven het hele seizoen geen of veel minder overlast.

Wegzuigen van EPR nesten

EPR nesten worden door een mobiele zuiginstallatie uit de boom gezogen en in een afgesloten ruimte opgevangen. Medewerkers hebben hierbij speciale beschermingspakken aan (lijken op maanmannetjes). Deze afval stroom wordt afgevoerd naar een gecertificeerd bedrijf zodat de brandharen niet ergens anders voor overlast zorgen. Nesten die te hoog in bomen zitten of onbereikbaar zijn voor een hoogwerker worden niet weggehaald.

Het fixeren van EPR nesten

Mogelijk gaan we ook gebruik van biologisch fixatie middel om nesten onschadelijk te maken, wanneer de werkzaamheid voldoende is bewezen en de markt dit aanbiedt. Bij fixatie wordt het hele rupsennest ‘vastgelijmd’ waardoor rupsen niet kunnen bewegen en brandharen vast komen te zitten.